

RPW/3384/2022 P
Data: 2022-02-09

Prof. UwB dr hab. Joanna Kuć
Kolegium Językoznawstwa
Uniwersytet w Białymstoku

Ocena osiągnięć naukowo-badawczych, dydaktycznych oraz działalności organizacyjnej i popularyzatorskiej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo
dr. Patrykowi Borowiakowi
na podstawie Uchwały Rady Naukowej Dyscyplin Językoznawstwa i Literaturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
z dnia 16 grudnia 2021 r.

1. Podstawowe informacje o kandydacie

Dr Patryk Borowiak od 11 lat jest adiunktem w Instytucie Filologii Słowiańskiej na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz wykładowcą w Szczecińskiej Szkole Wyższej Collegium Balticum. Habilitant ukończył filologię polską i słowiańską w macierzystej uczelni, przedstawił pracę magisterską zatytułowaną *Płowdiw w nazwach*. W 2012 r. otrzymał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (dysertacja: *Nazwy miast i wsi w Bułgarii*). Oprócz tego jest absolwentem studiów podyplomowych Public Relations na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (2010–2011) oraz studiów MBA Zarządzanie Szkołą Wyższą na UAM i Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu (2016–2018).

2. Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego

Kandydat do awansu naukowego jest autorem kilkudziesięciu pozycji naukowych, w tym trzech wydawnictw zwartych (jednej książki we współautorstwie), licznych artykułów opublikowanych w czasopismach punktowanych (7 artykułów, 1 we współautorstwie) oraz w tomach pokonferencyjnych (11 rozdziałów w monografiach naukowych – 6 autorskich, 5 współautorskich), a także współredaktorem monografii naukowych o zasięgu międzynarodowym. Oprócz tego brał czynny udział w 17 krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, czego efektem są liczne publikacje w prestiżowych wydawnictwach o zasięgu międzynarodowym

W problematyce badawczej dr. Patryka Borowiaka dominują kręgi tematyczne z zakresu onomastyki polskiej i słowiańskiej, tu wyróżniają się artykuły o bułgarskiej, macedońskiej i chorwackiej antroponimii oraz artykuły tematycznie związane z chrematonimią, dotyczące głównie firmonimów oraz hydronimów, napisane i wydane w trzech językach: po polsku, bułgarsku i angielsku. Często habilitant wybiera „duety naukowe” ze znanymi polskimi (m.in. Aleksandrem Mikołajczakiem, Mariolą Mikołajczak, Andrzejem Sieradzkim) i południowosłowiańskimi badaczami językoznawcami, co lokuje jego poszukiwania onomastyczne w kontekście komparatystycznym. Dr Patryk Borowiak ma bardzo dobrze opanowany warsztat onomasty. W licznych publikacjach stara się uchwycić nie tylko walory językowe, ale i kulturowe onomastyki polskiej i południowosłowiańskiej oraz także wykazać odrębności językowo-kulturowe nazewnictwa terenów objętych badaniami. Porusza się w nurcie badawczym współczesnej onomastyki, którą zapoczątkowali znani językoznawcy-onomaści, m.in. Artur Gałkowski, Adam Siwiec i inni.

Zwieńczeniem wieloletnich badań kandydata do stopnia doktora habilitowanego jest publikacja napisana wspólnie z Aleksandrem W. Mikołajczakiem *Design saszetki z cukrem. O komunikowaniu się z rzeczami*. Autorzy udowadniają, że językoznawstwo ma z natury wymiar marketingowy, zawarty w nazwach i emblematkach, które je przedstawiają oraz designie przedmiotów użytkowych. Z powodzeniem korzystają z metodologii lingwistyki kulturowej, koncepcji obrazu świata zawartego w języku oraz tzw. urzeczowionego językoznawstwa, które jawi się jako nowy trend badawczy z powodzeniem uprawiany na gruncie rodzimym od kilku lat. Monografia ta jest ważnym opracowaniem w dorobku habilitanta, ponieważ zapowiada zwrot w dotychczas stosowanej metodologii badań nad językiem. Tą pozycją dr Patryk Borowiak wkracza w nowy paradygmat dyscypliny w postaci „zwrotu ku przedmiotom”, którym znacznie poszerzył swoje dociekania lingwistyczne, ukazując tytułową „saszetkę z cukrem” jako interesujący obiekt badawczy i sferę czy raczej przestrzeń komunikacji dotychczas nieanalizowaną, wykraczającą poza zwykły schemat porozumienia. Autorzy podkreślają dynamizm owego procesu stawania się „saszetką z cukrem”, sugerując, że komunikacja z przedmiotami trwa od projektu, poprzez promocję produktu, aż do wycofania/unicestwienia obiektu. Do kwestii metodologicznych przedstawionych w tej monografii (rozdział 4) powróci autor w swojej rozprawie habilitacyjnej skupionej na badaniach nad polskimi i bułgarskimi firmonimami.

Kolejny krąg dociekań habilitanta stanowi toponimia, którą zainteresował się już na początku swojej pracy naukowej. Problematyce tej poświęcił rozprawę doktorską,

zatytułowaną *Płowdiw w nazwach* oraz monografię *Od Sofii do Melnika. Nazwy bułgarskich miast* z 2014 r., a także kilka artykułów, o których wadze świadczą zagraniczne publikacje naukowe. Materiał badawczy historyczny i współczesny czerpie autor nie tyle z dokumentów urzędowych, ile z badań terenowych „in situ”. Dzięki jego staraniom została opracowana warstwa nazewnicza bułgarskiej antroponimii. Cenne jest to, że rejestruje różne strukturalnie i etymologicznie nazwy miejscowe, a informacje onomastyczne wzbogaca historycznojęzykowymi i dialektologicznymi, czasem lokalnymi, wpisami. Podkreślić należy, że tego typu badania nazw miejscowych w Bułgarii nie były dotychczas na taką skalę prowadzone, zatem wartość dokumentacyjna i interpretacyjna opracowań dr. Patryka Borowiaka jest bezsporna, tym bardziej, że dotyczy innej kulturowo społeczności i odmiennych warunków kształtowania się nazw miejscowych. Badacz zwraca uwagę na ewolucję toponimów, a także na procesy związane z interferencjami etnojęzykowymi. Wspólną cechą jego opracowań jest przedstawienie materiału onomastycznego nie tylko pod względem struktury i semantyki, ale w szerszym ujęciu filozoficznym i kulturowym.

W latach 2018–2021 dominującym tematem badawczym uczynił habilitant nazwy lokali gastronomicznych w rodzinnym mieście Poznaniu oraz w kilku miastach w Bułgarii. Chrematonimy opisane w rozprawie *Polskie i bułgarskie firmonimy w perspektywie komunikacyjno-wizualnej* (2021) stanowią „różnorodny i zwracający uwagę element pejzażu miast i są atrakcyjnymi modelami nazewniczymi umieszczanymi na intrygujących, efektownych nośniakach” (Wstęp, s. 11). Tego typu badania są na gruncie języka polskiego pionierskie: ocena nazw z perspektywy pejzażu semiotycznego, zaimplikowanego do sfery komunikacji poprzez zastosowanie dodatkowego kodu ikonicznego lub nawet przedmiotowego, postrzeganego w sposób wizualny. Są one niewyczerpanym źródłem obserwacji nowych procesów językowych w zakresie struktur, konotacji, kontekstów użycia i funkcji innowacji językowych, zaś nazewnictwo miejskie jest niematerialnym zabytkiem kultury. Badania habilitanta ukazują, że każda wspólnota językowa posiada swoją interpretację świata zarówno w oficjalnej, jak też nieoficjalnej warstwie nazewniczej. Dobrym komentarzem do badań firmonimów przez dr. Patryka Borowiaka są słowa Kwiryny Handke „Pokolenia mieszkańców miasta tworzą nowe warstwy nazw, a zarazem dziedziczą te, które stworzyli poprzednicy”. Onimy wpływają na kształt przestrzeni, stanowią dokumentację regionu, pokazują ewolucję i historię nazw miejskich, jakimi są nazwy lokali gastronomicznych. Wielu onomastów podnosi kwestię, że badanie przestrzeni onimicznej miasta powinno wynikać z integracji wielu dziedzin wiedzy, które wniosą do ich odczytywania zarówno konteksty onomastyczne, historyczne, architektoniczne, jak też kulturowe. Koncepcję tę zaproponowano

w onomastyce, aby pokazać dynamikę zmian oraz intertekstualność przestrzeni miejskiej (Graf 2011; Górny 2015). Kontynuowanie badań, o których mowa, może ujawnić technikę „palimpsestową” w zakresie nominacji lokali gastronomicznych, co jest kolejnym interesującym kontekstem badań onomastycznych. Dr Patryk Borowiak porusza tę kwestię w analizach semantyczno-motywacyjnych nazw zawartych w wielu swoich artykułach, wykazując się rozległymi kompetencjami onomastycznymi w odniesieniu do realiów kulturowych Polski i Bułgarii (*Pamięć kulturowa imion. Wybrane przykłady*, 2016; *Co komunikują nazwy bułgarskich hoteli?* 2016). Kandydat do stopnia naukowego doktora habilitowanego potrafi połączyć opisy zjawisk językowych zachodzących w onomastyce współczesnej z procesami diachronicznymi oraz podłożem kulturowym, co należy docenić, podobnie jak rzetelność analiz i wielokontekstową interpretację opisywanych zjawisk. Pokazuje to dojrzałość dr. Patryka Borowiaka jako badacza i naukowca.

Istotnym aspektem działalności habilitanta jest nie tylko dorobek naukowy zawarty w publikacjach i wystąpieniach konferencyjnych, ale i mobilność naukowa. Z autoreferatu wynika, że brał on udział w kwerendach bibliotecznych i konsultacjach w Macedońskiej Akademii Nauk w 2013 r., prowadził badania terenowe dotyczące kultu św. Tryfona w Macedonii w 2016 r., dokonał ekscerpcji „in situ” obiektów w Londynie w 2018 r., odbył staż naukowy w ramach wymiany akademickiej NAWA, staż naukowy w ramach programu Uniwersytet Jutra 2 w Instytucie Języka Bułgarskiego im. prof. L. Andriejczina Bułgarskiej Akademii Nauk w Sofii w 2021 r. Na uwagę zasługują też inne aktywności habilitanta w programach międzynarodowych (SEPAL), mające na celu aktywizację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i inne.

Dopełnieniem ścieżki rozwoju naukowego są aplikacje o granty na badania naukowe, o które dr Patryk Borowiak ubiegał się wielokrotnie drogą konkursową. W 2014 r. z prof. Mariolą Walczak-Mikołajczakową złożył grant pt. „Nazwy obiektów komercyjnych największych miast Polski, Bułgarii i Ukrainy w XIX, XX i XXI wieku” w ramach konkursu OPUS NCN. W latach 2019–2020 złożył aż dwie aplikacje grantowe do NCN (miniatura 4 i Miniatura 5), bez powodzenia. W 2019 r. uzyskał dwa granty NAWA: stypendium na wyjazd do Bułgarii, do Bułgarskiej Akademii Nauk w Sofii oraz stypendium w ramach programu PROM na miesięczny wyjazd do Nowego Jorku z projektem: „Miasto mówi, czyli *top-down signs* i *bottom-up signs* jako przykłady wybranych komunikatów tekstowych pejzażu językowego Nowego Jorku”. W 2021 r. habilitant otrzymał też stypendium w ramach programu Uniwersytet Jutra 2, dzięki któremu przedłużył pobyt w Bułgarskiej Akademii Nauk w Sofii o kolejny semestr.

Na uwagę i pozytywną ocenę zasługuje też członkostwo w międzynarodowych i krajowych towarzystwach naukowych, m.in.: w Polskim Towarzystwie Onomastycznym (członek Zarządu), w Pracowni Onomastyki Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, w Komisji Sławistycznej Polskiej Akademii Nauk (oddział w Poznaniu), w Towarzystwie Miłośników Języka Polskiego (oddział w Poznaniu).

Z opisanych w autoreferacie informacji wynika, że dr Patryk Borowiak może się poszczycić bogatym dorobkiem organizacyjnym. Oto niektóre formy działań, w które był zaangażowany: pełnił i pełni funkcję przewodniczącego Zespołu ds. Promocji Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej, jest członkiem Zespołu ds. współpracy z otoczeniem, Zespołu ds. współpracy ze szkołami, Zespołu ds. strategii oraz Laboratorium Eksperymentalnych Mediów im. Stanisława Lema, był członkiem Rady Wydziału, jest członkiem Rady Dziekańskiej, elektorem w wyborach rektorskich, wydziałowym koordynatorem Poznańskiego Festiwalu Nauki i Sztuki oraz Nocy Naukowców, z Radą Samorządu Studenckiego koordynował Drzwi Otwarte oraz Dzień Kandydata na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej.

Równie aktywna jest działalność habilitanta w zakresie dydaktyki uniwersyteckiej. W ciągu 10 lat pracy w UAM prowadził on zajęcia z 22 przedmiotów (były to ćwiczenia, seminaria, konwersatoria, wykłady, warsztaty i zajęcia specjalizacyjne na różnych poziomach studiów) z różnorodnych zakresów, dotyczące problematyki onomastycznej, translatorycznej, socjolingwistycznej, kulturowej, komunikacji społecznej itp. W obręb tej tematyki dr Patryk Borowiak włączył jeszcze autorskie zajęcia fakultatywne Marketing Naming Onomastyka, cykl warsztatów Moja firma od podstaw oraz Przedsiębiorczość akademicka. O jego kompetencjach dydaktycznych mogą świadczyć wyróżnienia, takie jak trzykrotny tutor studentów Międzywydziałowych Interdyscyplinarnych Studiów Humanistycznych i Społecznych UAM oraz członkostwo w Radzie Programowej Central European and Balkan Studies UAM. Oprócz tego habilitant, łącząc pasję i wykształceniem, realizuje się, wykorzystując nowoczesne techniki marketingowe w promocji Wydziału – jest pomysłodawcą kampanii wizerunkowej Fredry 10, która miała na celu stworzenie wizerunku Wydziału, jest także inicjatorem i popularyzatorem Instytutu i Wydziału w mediach społecznościowych. Działania na rzecz popularyzacji nauki mają rozległy zakres. Swoją aktywnością habilitant wpłynął na odbudowanie więzi partnerskich między Poznaniem a miastem Płowdiw, z jego inicjatywy podpisano też umowę patronacką z V Liceum Ogólnokształcącym w Poznaniu. Dr Patryk Borowiak jest nie tylko transgranicznym działaczem, integrującym miasta i kultury, ale i naukowców i uczniów.

Powyższe formy działalności naukowo-badawczej oraz aktywności i osiągnięcia w wielu różnych sferach (organizacyjnej, popularyzatorskiej) świadczą o różnorodności działań oraz o wysokim poziomie aktywności zawodowej kandydata do stopnia doktora habilitowanego.

3. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dr Patryk Borowiak przedstawił rozprawę, która jest ukoronowaniem jego dotychczasowych badań onomastycznych pt. *Polskie i bułgarskie firmonimy w perspektywie komunikacyjno-wizualnej* jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę do ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Monografia obejmuje 288 stron, składa się ze Wstępu, pięciu rozdziałów, Zakończenia, Bibliografii, spisu tabel i diagramów, wykazu skrótów, indeksu firmonimów oraz nazwisk, streszczenia w dwu językach – po polsku i angielsku. Elementy zaprezentowane w tytule, układ kompozycyjny pracy, zawartość merytoryczna poszczególnych części wpisują się swą zawartością i metodologią w kilka obszarów badawczych: językoznawstwo (ściślej: chrematonimię, semiotykę, językoznawstwo kulturowe, teorię komunikacji i socjologię języka), częściowo literaturoznawstwo oraz kulturoznawstwo. Jest to zatem praca wielonurtowa, lokująca się na mapie rozmaitych dyscyplin humanistycznych, w jakich z konieczności porusza się współczesny językoznawca. Najwłaściwszym paradygmatem będzie odniesienie do polimetodologii współczesnego językoznawstwa w celu uzmysłowienia niełatwej drogi badacza podejmującego się takiej problematyki. Adekwatnie odzwierciedlają ją zagadnienia wyeksponowane w pracy napisanej przez dr. Patryka Borowiaka. Autor, nie odrzucając tradycyjnych analiz językoznawczych, odwołał się do metodologii badań literaturoznawczych, przejmując niektóre terminy, takie jak: emblemat, lemma, imago i subskrypcja (Wstęp, s. 11.). Poszerzona metodologia badań znalazła też swoje praktyczne ujęcie w zastosowaniu kontekstu projektowego w szczegółowej analizie stu (50 polskich i 50 bułgarskich) szyldów lokali gastronomicznych. Na uznanie zasługuje kilka kwestii, jedną z nich jest niewątpliwie wybór aktualnego tematu badań, którego obiektami są firmonimy osadzone we współczesnej przestrzeni semiotycznej polskich i bułgarskich miast.

We Wstępie (s. 9–12) Autor zaprezentował motywację wyboru problematyki, obiekty i cele badawcze, specyfikę podejścia metodologicznego, źródła oraz strukturę pracy. Jego zdaniem badane jednostki – firmonimy – należą do rzadziej opisywanych obiektów w onomastyce, dlatego zasługują na zainteresowanie, a ich zapis na nośnikach, jakimi są szyldy, wymaga zastosowania szczególnej, wykraczającej poza obręb klasycznego językoznawstwa,

metodologii badawczej. O perspektywach jej wykorzystania habilitant rozpisuje się we wspomnianym Wstępie, w którym prezentuje także materiał badawczy, uzasadniony jego wykształceniem (polonistyczne i bułgarskie).

Trzy kolejne rozdziały pracy mają charakter wprowadzający, teoretyczno-opisowy. Pierwszy – *Czym są firmonimy?* – ukazuje firmonimy jako jednostki chrematonimiczne (należące do chrematonimii użytkowej) i marketingowe zarazem, które zostały ujęte w określonych kontekstach: semantycznych, strukturalnych i komunikacyjnych. Te ostatnie są reprezentowane przez kulturę, język, dialog, literaturę, aspekt biznesowy i kontekst projektowy. Badacz opisuje motywacje ich powstania, podejmuje również próby klasyfikacji chrematonimów według różnych kryteriów (semantyczno-motywacyjnych), którym podstawę dała Liliana Dimitrowa-Todorowa. Habilitant rozszerza, doprecyzowuje i uszczegóławia jej klasyfikację, dając podstawy do odpowiedzi na pytanie o ogólne tendencje w nazewnictwie firmonimicznym w Polsce i Bułgarii (s. 43). Typologia jest zasadna, obiektywna, dobrze pomyślana i stanowi autorski wkład w badania chrematonimów. Dodatkową innowacją są refleksje autora, które zamieścił po przeprowadzeniu rozmów z badaczami onomastami z wielu krajów na temat tendencji nazewniczych w chrematonimii oraz wpływów kulturowych w tym zakresie. Osobiście bardzo podobały mi się fragmenty pracy świadczące o poszukiwaniach młodego badacza i jego naukowych relacjach z mistrzami.

Następnie autor zajmuje się strukturą nazw poddanych analizie, dzieląc je ze względu na pochodzenie na: 1. Rodzime, 2. Obce, 3. Częściowo zapożyczone (hybrydalne); ze względu na budowę morfologiczną: 1. Proste, 2. Złożone, 3. Z użyciem form deminutywnych, 4. Z użyciem form augmentatywnych, 5. Firmonimy wykorzystujące gry słowne. Są to podziały konsekwentne, dające podstawy do wyodrębnienia kolejnych grup w ich obrębie, zdeterminowane sytuacjami językowo-kulturowymi. W tej części znalazły się nie tylko informacje terminologiczne, ale i własne refleksje habilitanta dotyczące zastosowanej w pracy metodologii, zwłaszcza zależności między nazwą a jej nośnikiem materiałowym/przedmiotowym w postaci szyldu. Autor odwołał się do badań językoznawców onomastów, którzy dostrzegli podobny kontekst badawczy: Artura Gałkowskiego, Adama Siwca, Magdaleny Graf, Aleksandra Mikołajczaka oraz Richarda Y. Bourhisa, Rodrigue Landy'ego, łącząc własne poszukiwania naukowe z różnymi spojrzeniami i metodami badawczymi. Niemniej jednak inspiracje badaniami wspomnianych badaczy są wyeksponowane na pierwszym planie i to one ukierunkowały zamyśl twórczy kandydata do stopnia doktora habilitowanego. W rozdziale pierwszym autor przywołał też ciekawe tezy bazujące na poglądach wielu autorytetów badawczych z zakresu psychologii, marketingu, socjologii i

antropologii kulturowej, według których wpływanie na siebie rzeczy i tekstów w znacznej mierze jest uwarunkowane kulturowo. Zakładając taką interferencję, dr Patryk Borowiak udowadnia, że miasto jest świetną „przestrzenią reklamową”, skupiającą różne kody, firmy, komunikaty, marki, wpisuje się tym samym w zakres *Urban Studies* (s. 17–18). Komentarze zawarte w tej części monografii są kompletne i przejrzyste, a ich autor wykazał się krytycznym spojrzeniem na materiał poddany interpretacji oraz własnymi propozycjami metodologicznymi.

Rozdział drugi *Historia i rozwój szyldów* poświęcony jest światowej historii i rozwojowi „zjawiska nazwanego szyldem” od czasów prehistorycznych po czasy współczesne. Autor skupił się tu na ukazaniu dziejów tego nośnika informacji w Europie, szczególnie w Polsce i Bułgarii. W kolejnym podrozdziale poznajemy istotę, klasyfikację i znaczenie szyldów reklamowych oraz współczesne trendy w zakresie ich projektowania i nośności. Autor zaprezentował definicje słownikowe i etymologię wyrazu, o którym mowa, różne rodzaje nośników informacji oraz kryteria ich podziału na podstawie wielu źródeł, takich jak: słowniki, akty prawne, poradniki, internetowe blogi tematyczne, rozporządzenia administracyjne. Poczynił tym samym wstęp do analizy i interpretacji zjawiska poddanego oglądowi. W tej części okazała się niezbędna wizualizacja fotograficzna prezentująca przykłady wzornictwa i rozwiązań jako nowych form promocji. Autor zwraca uwagę na funkcję „demaskującą” tożsamość firmy lub nadawcę komunikatu w postaci szyldów w procesie komunikacji językowej. Tę część podsumowuje fragment o oczekiwaniach wobec współczesnych szyldów jako trwałych komponentów miejskiego krajobrazu kulturowego w Polsce i Bułgarii (informacje o działaniach władz samorządowych, inicjatywach społecznych oraz indywidualnych rozwiązaniach podmiotów na rzecz estetyki przestrzeni reklamowej). Kandydat do stopnia doktora habilitowanego ujawnił tu swoje erudycyjne możliwości i umiejętność powiązania wielu rozmaitych obszarów badawczych.

Rozdział trzeci *O designie szyldów w przestrzeni miejskiej* poświęcony jest tytułowemu zagadnieniu. Autor ujawnia w nim informacje potrzebne do zrozumienia istoty zjawiska, jakim jest *design* – zewnętrzna reprezentacja nośnika, jego estetyka, nierozzerwalnie związana z warstwą onimiczną. Zwraca przy tym uwagę na istotną rolę projektowania i na aspekty dobrego wzornictwa, takie jak: innowacyjność, użyteczność, estetyka, zrozumiałość, dyskretność, uczciwość społeczna, ponadczasowość oraz gra słowna. W tym zestawie nie może też zabraknąć grafiki, która kreuje estetykę szyldu. Habilitant poświęcił jej specjalny podrozdział *Orto/grafia, typo/grafia*, opisując problemy z transkrypcją nazw obcego pochodzenia na cyrylicę. Dynamika zmian w tym zakresie jest różna w rozmaitych kręgach kulturowych, a potencjalne odrębności uzasadnia Autor przynależnością do określonych sfer kulturowych i

cywilizacyjnych: Polski do kręgu Latinitas, Bułgarii do Cyrillianitas. Te dwa zespoły funkcjonują współcześnie w warunkach globalnego marketingu, co sugeruje m.in. Artur Gałkowski, postulując zaawansowaną integrację na poziomie językowym i tym bardziej onimicznym oraz spojrzenie na Europę jak na kulturową całość. Autor *Polskich i bułgarskich firmonimów* ... właśnie to robi – konfrontuje bułgarską i polską sferę nazewniczą, upostaciowioną w formie szyldów, ujawniając bliskie, ale nietożsame kręgi kulturowe.

Rozdział czwarty zatytułowany *Firmonimy i ich konteksty* stanowi udaną próbę analizy i interpretacji polskich i bułgarskich firmonimów, zgodnie z założeniami poczynionymi we wstępnych rozdziałach pracy. Zdaniem autora firmonimy to zdematerializowane desygnaty, nierozzerwalnie związane ze znajdującym się w określonym kontekście nośnikiem. Dr Patryk Borowiak do ich opisu skorzystał ze wzorów metodologicznych zaproponowanych przez Małgorzatę Rutkiewicz-Hanczewską, ściślej – z trójpodziału kontekstów (pretekstowego, tekstowego i podtekstowego), które nazwy onimiczne, jako teksty specyficznego typu, realizują w komunikacji. Nowatorskie jest z pewnością spojrzenie na tę klasyfikację z perspektywy kontekstu projektowego, zaproponowanego w omawianej monografii, zgodnie z którym nazwy jako teksty występują w określonych kontekstach: lingwistycznym, kulturowym, literackim, dialogicznym, a także biznesowym. W każdym z kontekstów uwzględniono oddziaływanie różnych zjawisk i czynników wpływających na kształt badanych firmonimów. Autor wyodrębnił podobieństwa i różnice przestrzeni semiotycznej obu pejzaży onimicznych, uwypuklając specyfikę samych nazw i asymetrię polsko-bułgarską w tym zakresie (dotyczy to odmian środowiskowych języka polskiego i bułgarskiego i tzw. szyldów w stylu retro). W dalszej części szczegółowo omówione są parametry kulturowe, które mają wpływ na nazwy-teksty. Obecność parametrów uwidacznia trzy grupy firmonimów: topograficzne, historyczne i antroponimiczne, mającym nie zawsze ostre granice, co autor komentuje, analizując niektóre nazwy. Pod koniec omawianego podrozdziału został przywołany kolejny kontekst badawczy – skorzystano tu ponownie z propozycji Małgorzaty Rutkiewicz-Hanczewskiej oraz koncepcji Martina Bubera na temat dialogu jako fundamentalnego elementu egzystencji człowieka. Szyldy wraz z nazwami zostały potraktowane jako osobliwe „mikrokomunikaty” o funkcji perswazyjno-reklamowej, tym samym niezbędny element procesu komunikacji społecznej.

W kolejnym podrozdziale rozdziału czwartego zatytułowanym *Nowy kontekst projektów* habilitant, opisując design firmonimów, proponuje spojrzenie na znak firmowy w jego perspektywie językowo-wizualnej lub szerzej komunikacyjno-wizualnej jako emblematu składającego się z nieodzownej „lemmy” i towarzyszącego jej „imago”, często uzupełnionych o dodatkową „subskrypcję”. Wskazany paradygmat nawiązuje do metodologii

literaturoznawstwa znanej z badań nad emblematami. Szyldy to swoiste emblematy (kompozycje słowno-obrazkowe), w obrębie których można wyodrębnić wskazane wyżej komponenty. To interesujące *novum*, ale też interesujący eksperyment naukowy – zaimplikowanie tropów literaturoznawczych do językoznawstwa.

Rozdział piąty pt. *Studium przypadku* jest kontynuacją analizy polskich i bułgarskich nazw firmowych jako emblematów, poprzedzonej zarysem rozwoju polskiej i bułgarskiej gastronomii. Ten fragment jest ważny do zrozumienia przekazu całej pracy, ale warto skupić się na doborze studium przypadku do badań z zakresu onomastyki. Studium przypadku to jedna z kilku form badań głównie nauk medycznych i społecznych, do których należą eksperymenty, sondaże, badania historyczne i analizy archiwalne. Jest metodą czy też indukcyjną strategią quasi-eksperymentalną stosowaną współcześnie w wielu dziedzinach, nawiązującą bardziej do paradygmatu izolacji eksperymentalnej niż do modelu doboru losowego. Studium przypadku jest metodą preferowaną w sytuacjach, gdy: badacz skupia się na zjawiskach współczesnych, nie zaś historycznych i przedmiotem badań jest zjawisko w jego naturalnym kontekście. Szczególna potrzeba studium przypadku rodzi się z chęci zrozumienia pewnych zjawisk – skupienie się na „przypadku” pozwala zachować jednocześnie perspektywę holistyczną i kontekst rzeczywistości, co świetnie pasuje do badań językoznawczych firmonimów. Moim zdaniem to trafnie dobrana metoda świetnie nadająca się do badań w fazie eksploracji, pozwalająca na odstępianie od modelowego postępowania językoznawczego i w efekcie – zastosowanie nowatorskich rozwiązań. Przygotowanie studium wymaga namysłu, jest to bowiem odrębna metoda, dysponująca własnymi projektami badawczymi, ale ustalenia w tym zakresie nie zostały skodyfikowane. Oznacza to, że trzeba je nieustannie modyfikować i poprawiać, dopasowując metodologię badawczą do danej dziedziny wiedzy. Dr Patrykowi Borowiakowi to się udało.

W dalszej części monografii autor szczegółowo omawia wyniki badania ankietowego dotyczącego sposobu odbioru szyldów przez użytkowników polskich i bułgarskich, szczególnie tych, które miały na celu ujawnienie cech szyldów w największym stopniu zwracających uwagę odbiorców. Po raz kolejny Habilitant wykazał się tu znajomością i kompetencjami w zakresie wyboru odpowiednich narzędzi badawczych, a zaprezentowane wyniki badań są ciekawe i wartościowe zarazem, nie tylko dlatego, że ukazują firmonimy jako jednostki językowe znaczące oraz niezbędne elementy miejskiej przestrzeni komunikacji społecznej czy dyskursu marketingowego, ale przede wszystkim z tego względu, że znamy ich przekaz z punktu widzenia odbiorców i potencjalnych klientów.

Pracę zamyka Zakończenie, które jest celnym podsumowaniem badania i wypunktowaniem najważniejszych wniosków wynikających z treści. Autor ujął je w syntetyczny sposób, formułując zwięzłe jasny przekaz. Wnioski z monografii są następujące: pejzaż współczesnych miast cechuje się dynamiką i celowością, skupia w jednej przestrzeni wiele komunikatów dotyczących firm i marek – w ten sposób akcentuje się polifoniczność przestrzeni nazewniczej miasta w obszarze chrematonimii. Taka wielopoziomowa analiza i interpretacja firmonimów musi wykraczać poza językoznawczą refleksję, to wspomniane *Urban Studies* z polimetodologiczną przestrzenią badawczą.

Podsumowując, monografia stanowi udaną próbę wdrożenia metodologii „zwrotu ku przedmiotom” w językoznawstwie i w innych naukach: literaturze, filozofii, socjologii i kulturoznawstwie. Zastosowane podejście interdyscyplinarne do badania materii chrematonimów jest nowatorskie, a autora tej koncepcji można uznać za teoretyka i praktyka językoznawstwa – w jego pracy znajdujemy oryginalne ujęcia problematyki językoznawczej. Dr Patryk Borowiak korzysta ze sprawdzonych, tradycyjnych metod opisu, np. posługując się instrumentarium zaproponowanym przez kilku badaczy, m.in. Adama Siwca, Artura Gałkowskiego, Małgorzatę Rutkiewicz-Hanczewską oraz Lilianę Dimirową-Todorową, ale proponuje też swoje innowacyjne i trafne rozwiązania. Praca wymagała żmudnych dociekań, intertekstualnych odniesień, kulturowych nawiązań oraz propozycji różnych interpretacji firmonimów, takim warsztatem sprawnie posługuje się kandydat do stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Tym samym autor *Polskich i bułgarskich firmonimów ...* wpisuje się w nurty Nowej Humanistyki, dążącej do innowacyjności, szukającej nowych rozwiązań i praktykującej je. Jest to wykorzystana szansa na stworzenie czego niekonwencjonalnego, relacyjnego, innego. Dodatkowo przeprowadzone rozmowy ze znanymi badaczami onomastami z Bułgarii świadczą o zaangażowaniu autora w swoją misję. W zakresie teoretycznym i metodologicznym autor odwołuje się do ustaleń badaczy z wielu krajów, polemizuje z nimi. Samodzielny badacz odważnie formułuje własne przemyślenia, ocenia i kwestionuje zastane koncepcje i metodologię badawczą. Na tym polega obowiązek samodzielnego pracownika nauki, na wewnątrzśrodowiskowej dyskusji. Dr Patryk Borowiak w tej roli czuje się znakomicie. Jest subtelny w stosowaniu tzw. aparatu krytycznego wobec innych badaczy. Z jednej strony – różnorodność obszarów badawczych, których dotyczą prace dr. Patryka Borowiaka, wymagająca rozległej orientacji w literaturze i metodach opisu, z drugiej – konsekwencja w wyborze tych obszarów i metod, pozwala widzieć w habilitancie przyszłego kompetentnego interdyscyplinarnego badacza i organizatora badań naukowych.

Konkluzja

O wartości przedstawionego do oceny w postępowaniu habilitacyjnym dorobku naukowego dr. Patryka Borowiaka decydują: różnorodność, oryginalność i innowacyjność obszarów badawczych, których dotyczą prace habilitanta, wymagające rozległej orientacji w literaturze i metodach opisu (nierzadko są to prace komparatystyczne). Pozwalają one widzieć w kandydacie przyszłego kompetentnego językoznawcę na wielu polach. Istotnym wzbogaceniem dorobku naukowego jest budząca uznanie aktywność poznańskiego badacza na niwie dydaktycznej, popularyzatorskiej i organizacyjnej.

Na podstawie powyższego stwierdzam, że dr Patryk Borowiak spełnia wymagania art. 16 ust. 2 pkt 1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003, nr 65, poz. 595) (wraz z późniejszymi zmianami), w brzmieniu ustalonym Ustawą z dnia 18 marca 2011 r. (Dz. U. 2011, nr 84, poz. 455) oraz Rozporządzeniem Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011 r. i w związku z powyższym wnioskuję za pośrednictwem Rady Naukowej Dyscyplin Językoznawstwa i Literaturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu o nadanie dr. Patrykowi Borowiakowi stopnia naukowego doktora habilitowanego w zakresie językoznawstwa.

Siedlce, 7 lutego 2022 r.